

Les monedes i pallofes de Cervera

JOSEP M.ª LLOBET I PORTELLA

L'estudi de la numismàtica cerverina ens ha portat a fer tres divisions, les monedes locals, les pallofes i el paper moneda. Encara que dintre d'un mateix camp, cada apartat té la seva pròpia història i aquesta la seguim principalment a través dels llibres de consells, els Municipals en relació als acords de la ciutat i els de la Comunitat de Preveres referent a les notícies d'índole eclesiàstica.

El motiu de les diferents emissions no va ser casual sinó, com veurem, relacionat amb els fets històrics del moment.

Hem preferit transcriure les anotacions literalment i guardant un ordre cronològic, encara que esporgades de tot el que no tingui interès numismàtic. Potser la relació haurà perdut amenitat, però així no ens apartarem del rigor històric i aquesta és la nostra intenció. No tenim, però la pretensió de que aquest treball reculli totes les notícies numismàtiques de l'Arxiu Històric de Cervera, ja que el seu extraordinari contingut fa que sigui font inextinguible de noves informacions.

Serveixi com a justificació d'aquestes pàgines, el propòsit de la difusió d'aquesta parcel·la de la història de Cervera.

LES MONEDES MÉS ANTIGUES

Els historiadors locals Faust de Dalmases i Joan Franquesa, que ens parlen d'una hipotètica Cervera romana, coincideixen en afirmar que la població va tenir el privilegi, en aquells temps, de batre moneda, i afegeixen: «El malogrado cronista de Lérida D. José Pleyán de Porta, poseía una moneda de esta ciudad acuñada en dicha época, con el busto de César en el anverso y en el reverso un ciervo, con la siguiente inscripción: C...R.....Æ R...

* Cal fer present el nostre agraïment al senyor Agustí Duran i Sanpere i al senyor Jaume Llobet i Pont, del Centre Comarcal de Cultura de Cervera, com així mateix al senyor Leandre Villaronga de Barcelona, per llur entusiàstic ajut.

MA...», que els dos interpreten com CERVARIÆ ROMANORUM.¹ Posteriorment Franquesa diu que era de plata, tenia 3 cms. de diàmetre i no va poder aconseguir el dibuix.²

No sabem on, actualment, pot ser aquesta moneda ni en coneixem cap atribuïble a Cèsar que porti al revers un cérvol, però aquest animal i algun altre que s'hi pot confondre es veu en algunes monedes imperials d'emperadors posteriors. La mala conservació de la llegenda descrita fa que es pugui interpretar aquesta de moltes diferents maneres.

Hem de mencionar una moneda medieval que junt amb dues més, iguals, van aparèixer l'any 1924 a Barcelona.

La seva descripció és com segueix:

Anvers: Llegenda dintre d'un cercle de punts: CERVARIE. En el camp, creu sobre pal; a l'esquerra la lletra Alfa, a la dreta la lletra Omega.

Revers: En el camp llegenda: PAXVIS, a sobre creu i dessota, al mig, una estrella sobre pal, a cada costat ornaments de l'arbre de Sobrarb.

Diner, billó. Pes 0'91 g.

Calicó, Barcelona.

Aquesta moneda, probablement correspon al regnat d'Alfons I de Catalunya i la llegenda del revers és l'abreviatura de la salutació llatina «PAX VOBIS».³

Referent al lloc d'origen i tenint en compte que hi ha tretze poblacions anomenades Cervera ens limitarem a copiar les paraules del doctor Udina. En el seu documentat estudi sobre la dita moneda arriba a la següent conclusió: «...a pesar de sus caracteres aragoneses y de alguna influencia castellana, nos parece evidentemente catalana y perteneciente a la villa de Cervera de la Segarra, debiendo ser situada en la segunda mitad del siglo XII».⁴

SISENS, PLOMS O SENYALS I MENUTS. DOCUMENTACIO 1465-1626

1465. — La primera prova documental de què Cervera encunyà moneda és d'aquest any; ho va fer en virtut de llicència concedida per Pere de Portugal i el motiu va ser el d'haver de pagar les tropes que la defenien contra els exèrcits de Joan II que tenien assetjada la població.

El 14 de maig «fonch provehit per lo dit conseyll que sie scrit al noble Bertran de Armendariz e altres persones a qui sie necessari en forma que en

1. FAUST DE DALMASES I DE MASSOT, *Guía Histórico-Descriptiva de la Ciudad de Cervera*, 1890, p. 340 i s.

JOAN FRANQUESA I GASOL, *Anales de Cervera*, 1891, vol. I. p. 90.

2. *El Ciervo*, n.º 35, Cervera, 24 setembre 1904.

3. F. XAVIER CALICÓ, *Sobre una moneda de Cervera*, «Gaceta Numismática», n.º 16, Barcelona, març 1970, p. 27 i ss.

4. FREDERIC UDINA I MARTORELL, *Una moneda inédita de Cervera*, «Numisma», n.º 6, Madrid, gener-març 1953, p. 31 i ss.

tot cas del món se don orde que lo moneder vingue per fabricar la moneda. Cometent als dits honorables senyors de pahers e quatre o cinch promens, que ells se puxen penre e elegir que si entretant trobaran alguna persona o persones sapien fabricar moneda, que facen fer bona e leyal segons se pertany.»⁵

El 28 del mateix mes se celebrà consell «en lo qual fonch proposat per los dits honorables pahers, dient, que la magestat del senyor Rey per la molta amor e voluntad que té en aquesta vila e singulars de aquella per esser-li tan feels, volent beneficiar de alguns specials beneficis e privilegis aquesta vila, ha dat licencia e facultat, ab ses letres closes, que ací se puxe fer e fabricar moneda. E per que desigen per obtenir aquest privilegi e licencia specialment volrian la dita moneda se faes tal qual se pertany. E que volrian en aquestes coses fossen eletes persones spertes... E fou acordat que juxta la voluntad e manament del Sr. Rey, sien fetes e fabricades monedes de bona ligua segons la de Barchinona, en la qual fabricació e ligua haian entrevenir los honorables mestres Luys Serena e Anthoni Meyà per mestres de la secha e que haian haver lo argenter en fer la ligua e que no's puxe fabricar la dita moneda sens intervenció dels dits mestres los quals haian a tenir los encunys o mollos de les dites monedes e les claus de la secha o de la casa on se fabricarà la dita moneda.»⁶

El 22 de juny «lo honorable conseyll volch, acordà y comés als senyors de pahers, que ells se puxen penre qualsevulle argent, així de la sglésia maior com de altres sglésies de la dita vila, e de altres, per empenyorar e fer fer moneda de aquell per subvenir e socorrer a la dita vila... E fonch proposat per lo honorable mestre Luys Serena en lo dit conseyll, dient que no ignoren lurs savieses com per lo present conseyll eren stats elets lo senyor N'Anthoni Meyà e ell, per mestres regidors e vehedors de la moneda que ara novament se fabrica en aquesta vila e que lo dit Anthoni Meyà seria malalt e impedit, que no pot intrevinir en la dita fabricació de moneda, per tant ho reporti en lo present consell que'ls hi placie associar e mudar n'i altres, com ell no si sente prou sufficient en tals coses, com non haia experiencie e per obtenir e conservar aquesta gratia del Senyor Rey és de molta necessitat si fasse es batre bona moneda, reporten en lo present conseyll los hi placie provehir.

»Sobre açò lo dit honorable conseyll acordà e eligí e associà al dit mestre Serena, lo honorable en Berenguer Miquel, qui abdosos haian càrrech de fer fer e fabricar la dita moneda, segons los dits mossèn Serena e Anthoni Meyà havien ja potestat per lo present conseyll. Cometent als senyors de pahers, que ells puxen imposar en la dita moneda qui's batia, algun guany que'n resulte a la vila onest e rahonable, e que tota la moneda que's batrà se haia a batre en nom de la vila, e que de aquella sia tenguda responre e dar rahó los dits mestres en nom de aquella, als quals mestres e fabricadors de moneda, los dits honorables pahers puxen constituir salari o dret per march de açò que batran e fabricaran.»⁷

El 23 de desembre, Cervera ja en poder de Joan II, «fonch proposat en lo dit conseyll per lo dit magnífich mossèn Bernat Çaportella, cavaller e capità dessús dit, com ell stà molt turbat en quina ni qual manera se poria provehir sobre lo fet del sisens per ocasió dels quals li venen tots jorns fer moltes sclamacions que les gents no'ls volen penre per ço com són fal-

5. Arxiu Històric de Cervera, Fons Municipal, Llibre de Consells, 1465, f. 36.

6. A. H. C., Fons municipal, *Consells*, 1465, f. 36 v. i s.

7. A. H. C., Fons municipal, *Consells*, 1465, f. 37 v. i s.

sos, ha pensat e es dat en parer que si la vila volia lançar e avorir cent lliures, que en açò se daria algun remey. En aquesta forma, que fos feta crida que tothom hagués a denunciar los sisens que tenen e aquells fossen presos de aquells qui són a compte e que fos hagut argent, lo que haver se poria, de alà hon ne aia, comprant-lo la vila, e que fos treta tota la ligua qui's poria traure dels sisens, e fer-ne de tot una massa, e que'n fosen fets reals e mig reals fossen batuts, e fets que fossen, restituits per sou e per liura de açò que exit ne hauria, e creu que no seria molta la perdua. E así les altres viles e ciutats seguirian e farian semblant. Car en Leyda ni Balaguer, tampoch no'ls volen penre. E assí no passarian dos mesos que aquesta vila recobriria bé lo que hauria perdut ab los sisens, car tantost que sisens no hich correguessen, les vitualles abundarien e se'n hauria molt millor marcat que huy ne ha.

»Sobre açò lo dit honorable conseyll volch, otorgà, provehí e elegí los honorables en Berenguer Miquel, Anthoni Comalada, Ramon Steva, Francesch de Sanahuja, Johan Barrós, Anthoni Meyà, als quals lo conseyll dóna tal e tanta potestat com lo present conseyll ha en provehir sobre lo fet dels dits sisens, en e per totes aquelles vies, formes e maneres que a ells serà ben vist fahedor...»⁸

Es probable que aquesta nova emissió de «reals e migs reals» no fos acceptada perquè no se'n parla en cap document posterior.

Aquestes monedes, les quals portaven gravat el nom de la vila, eren terços de croat de plata, encara que eren anomenades sisens per valer sis diners barcelonesos. Que sapiguem no se'n coneix cap.

1466. — Aquests sisens devien ser recollits a primers d'any, puix l'11 de febrer «fonch proposat en lo dit conseyll per los dits honorables senyors de pahers, dient que per semblant conseyll era stat comés a ells que provehissen sobre cert estipendi que lo senyor n'Anthony Comalada demanava per regonexer los sisens si eran bons o mals...

»Sobre açò lo dit honorable conseyll volch, deliberà e provehí que sian dats vint sous barcelonesos al dit Comalada per los dits trebaylls...»⁹

1467. — Hi ha escassetat de moneda menuda i el Consell acorda, el 21 de juny, «que sian fets cent sous de ploms que queada hu valgue hun diner» i que sigui feta la crida que tothom els hagi de pendre a canvi o compra i venda de mercaderies.¹⁰

També és acordat, el 19 d'agost, «que sian fets quaranta lliures de ploms»,¹¹ i el 17 de novembre «fonch acordat e comés als senyors de pahers que ells puxen fer ploms, atesa la gran inòpia de la vila, fins en quantitat de vuit escuts o trenta lliures».¹²

1469. — El 27 de març «fonch proposat per los senyors de pahers dient ... que's fan ploms falsos ... e el Sor. Rey los agués lisentia que poguen fer maylles...

»Sobre açò lo dit honorable conseyll volch, acordà e comés als senyors de pahers que ... supliquen al dit Sor ... vulle dar litentia a la vila de fer al-

8. A. H. C., Fons municipal, *Consells*, 1465, f. 95 v. i s.

9. A. H. C., Fons Municipal, *Consells*, 1466, f. 31.

10. A. H. C., Fons municipal, *Consells*, 1467, f. 68 v. i 69 v.

11. A. H. C., Fons municipal, *Consells*, 1467, f. 77 v.

12. A. H. C., Fons municipal, *Consells*, 1467, f. 84.

guna quantitat de maylles o ploms ... e que puxen quitar los ploms que vuy corren, e fer de altra forma e senyal donan-los plens poders...»¹³

No tenim notícies del resultat de la súplica al rei.

1475. — El dia 8 de setembre «en lo qual conseyll fonch proposat per los senyors de pahers, dient com per comissió feta per lo honorable conseyll de la XXXXVIII.^a, en dar-les forma com paguaran los X sous per foch que'ls són demanats ara per mossèn Bernat Eybri, diputat del Principat de Cathalunya, los es stat donat tayll lo qual no baste a pagar lo dit dret de deu sous per foch, ans ne manque encara XXXX lliures, lo dit mossèn diputat los donà air una requesta continent com lo temps de la sua estada así justa la comissió e instrucció que té és passat, e que ell protesta de tots days e despeses contra aquesta vila. E vis que lo tayll no basta, es estat pensat un cert spedient o partit sobre lo qual és mester per aquest conseyll sia ajudat a preguar un conseller qui és así, ço és lo senyor en Francí Tarroga que li fos plehent voler-los fer XV o XX o XXV lliures de ploms dels quals se puguen ajudar. És veritat lo dit Tarroga se dupte que si vol levar los ploms com lo farà segur la vila quitant ell los ploms li torn aquestes XX o XXV lliures que demanave, reporten-ho al present conseyll que sobre aquestes coses los placie pensar e provehir en manera tal lo dit Tarroga sie segur de aquestes coses. E que'ls placie provehir e dar forma com hauran la resta per pagar lo dit dret. En altra manera si non fan, e days e despeses venen a la vila, no sie carrech lur, pus són prou certs que ells no han forma de pagar més del present conseyll, si no'ls donen forma e manera com pagaran dit dret e altres carrechs de la vila, segons per moltes voltes los és stat proposat, com lo tayll que'ls és stat donat ni altres emoluments de la vila no basten a pagar los carrechs que tenen tots al davant, ans lós manquen passades CL lliures o més.

«Sobre açò lo dit honorable conseyll, vista la congoxa e despeses que stan proposades a la vila e singulars de aquella, volch, acordà e comés als senyors de pahers que ells fasen totes aquelles forces que poran en compe'llir totes aquelles persones que són stades tayllades per pagar lo dit dret de fogaatge. E si més poran exhegir les persones tant promptament que tota aquella quantitat que manquarà, pus no sie de XXX lliures amunt, que la puxen manlevar a interés o sens interés, la qual hagen a restituir del que restarà acullir del dit tayll a altres persones de la vila en manera que aquelles qui prestaran cobren, ço del seu e no sien decebuts. E que en açò se haian de obligar los senyors pahers en nom propi e tots los qui són en lo present conseyll fins en quantitat emperò de XXV en XXX lliures, los quals se haian a pagar e restituir del dit tayll, e açò sien tenguts jurar los senyors de pahers ne convertiran lo dit tayll sinó en paguament de açò, lo cual per rahó del dit jurament sien tenguts plegar per tot lo present més e dins aquell, pagar e restituir la quantitat que's malevara. E açò que costarà que sie pres a compte dels senyors de pahers.»¹⁴

El dit Francí Tarroga, argenter de Cervera, va fer 20 lliures de «ploms» i en no poder-los cobrar de la vila va fer empresonar als paers, com veurem tres anys després.

13. A. H. C., Fons municipal, *Consells*, 1469, f. 28 v.

14. A. H. C., Fons municipal, *Consells*, 1475, f. 66 v

1478. — Els paers de l'any 1475, el 5 de setembre van presentar a la universitat de la vila la següent suplicació: «No ignoren les savieses de vosaltres, molt honorables e savis senyors de pahés e síndichs de la vila de Cervera, com en Johan Moxó, e n'Anthoni Domingo e en Pere Verdera d'esta vila de Cervera, en l'any MCCCCLXXV, esents pahés de la dita vila de Cervera, per complir cert pagament que per la universitat de dita vila de Cervera havien ha fer pregaren a'n Francí Tarroga, argenter de dita vila, que fahés vint lliures de ploms per que, poguessen complir dit pagament, e dit Tarroga los dix que no ho volia fer, car com volria cobrar dits ploms, no poria haver la quantita de la vila per cobrar dits ploms, e los dits Pere Verdera, Johan Moxó e Anthoni Domingo, la donchs pahés, vehent que no podien haver dites vint lliures sens dapmatge gran de dita universitat, digueren al dit Tarroga que li obligaren dites vint lliures dels ploms axí com volgués, e axí concordaren que en nom propi los damunt dits li obligasen dites vint lliures ab carta de comanda, e així ho feren e lo síndich los feu carta de indepnitat, e axí és ver e notori. E après és se seguit que lo dit Francí Tarroga, en lo pesent any, en virtut de dita carta de comanda ha fet arestar e ha fet metre en la presó comuna de dita vila, e encara huy fa tenir en la presó comuna, los dits Johan Moxó, Pere Verdera e Anthoni Domingo per causa de dita carta de comanda, per que voll cobrar dits ploms de que los dits Pere Verdera e altres nomenats an sostingut e sostenen grans dans, interessos, periudicis, e lesions e iniuries, les qualls a sos animos revotant stimen tant quant per dret sien stimadores. E iat sie moltes e diverses vegades vos ne agen instats e requaits que de dita carta de comanda, en obligatió e presó, los desliuraset e pagaset, o fetsets cobrar a dit Francí Tarroga dits ploms fins a quantitat de vint lliures predites, lo que havets recusat fer en gran dan e periudici dels damunt dits, per tant et alies los damunt dits Johan Moxó, Anthoni Domingo e Pere Verdera, ho son legitim procurador, ab les presents insten e requeren a vosaltres dits mossens de pahés, micer Bernat Ninot, Anthoni Comalada, Berthomeu Figuera e Johan Martí, pahés l'any present de dita vila, que de continent paguets e pagar façais dites vint lliures, e cobrar façais a dit Francí Tarroga dits ploms, e los desliurets e desliurari façais de la presó hon stan per dita rahó, e los paguets tots los dans, e los cancellets e cancellar façais dita carta de comanda hon, si lo contrari per vosaltres era fet hon més differiets, lo que creure no poden, com los sie gran dan en la triga protesten contra vosaltres e quiscú de vosaltres e bens vostres, e de la vila, e universitat e singulars de aquella de tots dans, misions e despeses, e de la iniuria e de totes coses lícites e permeses de protestar, requerint a vos, notari, ne façais carta pública et tot quot et.»¹⁵

El consell celebrat el dia següent ens diu: «En après fonch proposat, dient com los senyors en Pere Verdera, Johan Moxó e Anthoni Domingo, qui foren pahers l'any LXXV ,per rahó de una carta de comanda de XX lliures que manlevaren del senyor en Francí Tarroga, argenter, són vexats e detenguts en presó en loch delles quals lo dit Tarroga feu XX lliures de ploms, los quals lo dit Tarroga vol levar, no han forma de han pagar si per aquest conseyll no y és dada en manera que la vila e los dits singulars sien levats de dayns e de speses.

«Sobre açò lo dit honorable conseyll volch, acordà, prevehí e comés als senyors de pahers e a quatre promens que si volran penre, que ells o la maior

part de ells, o per via de fer fer ploms mudant empremta e haver licencia de fer aquells, conduint persona o persones e amb aquells capitols e aquells pactes, formes e condicions que vistes les seran e concordar se poran, o manlevant dita quantitat de XX lliures a interés o sens interés, ab letra de cambi o ab altre qualsevulle contracte per que ells puxen haver dites XX lliures, e quitar los dits ploms, e ffer totes aquelles obligacions que vistes les seran generals e specials de qualsevulle bens e drets de la universitat, haguts e havedors, en manera que los dits obligats en les dites vint lliures isquen de congoxa e obligació, car lo present conseyll los done sobre dites coses, totes e sengles, tanta potestat com lo present conseyll ha. E lo que si despenrà que sie pres a compte dels senyors de pahers.»¹⁶

1479. — L'argenter Tarroga va presentar al Consell del dia 1 de maig el següent «comte del que deu la vila de Cervera a Francí Tarroga:

Primo me deu prestat de bosa	I ll.	X s.
Item mes me deven que me feren anar los senyors de paers a Çareal com lo senor mestre lo tenie aseptiat per III dies		XV s.
Item més me deuen per tres parells de cunys per fer los ploms	III ll.	VI s.
Item més me's degut per tres vegades que e fet los ploms com la vila los mudave, per mos treballs e de un gove que estave ab mi que y ajudà	VI ll.	
Item me's degut per III anys que m'a tengut la vila vint lliures prestades	III ll.	
Suma	XIII ll.	XI s.» ¹⁷

Aquest Consell «sobre açò volch, acordà e comés als senyors de pahers, e en aquells promens que si volran penre, que ells vegem e examinen les coses demanades per lo dit Tarroga, e que y fassen e administren la justícia e que ho tracten al millor avantatge que poran de la vila».¹⁸

La pèrdua del llibre de Claveria d'aquest any no ens permet saber si finalment, va ser pagat.

El 15 de maig «fonch proposat per los senyors de pahers dient com per la vila van moltes pugeses e moltes de falses... e que fesen fer alguna quantitat de ploms e que hy expellissen les pugeses que non vingués dany a la vila ni als singulars de aquella...

»Sobre açò lo dit honorable conseyll no clogué res.»¹⁹

També el 19 de setembre trobem un acord que ja havia estat recollit pel P. Villanueva, d'on el copiaren Salat i posteriorment Botet. Aquest diu «fonch proposat per los dits pahers al dit conseyll com han obtenguda litemtia del Sor. Rey de fer senyals e ploms dirigida al veguer de aquesta vila, e açò quant com no hy ha moneda menuda per agualar comptes se'n deger ells que's fase XV o XVI lliures de malles e lo restant fins en cinquanta lliures que's fase diners...».²⁰

16. A. H. C., Fons municipal, *Consells*, 1478, f. 48 v.

17. A. H. C., Fons municipal, *Consells*, 1479, f. 35 v., paper solter.

18. A. H. C., Fons municipal, *Consells*, 1479, f. 35 v.

19. A. H. C., Fons Municipal, *Consells*, 1479 f. 40.

20. A. H. C., Fons municipal, *Consells*, 1479, f. 77 v.

El Consell resolgué deixar-ho tot a la disposició dels senyors paers, donant-los poder per pactar amb qui s'oferís a treballar la dita moneda.

1484. — El 31 de gener va expedir-se pels paers de Cervera, el següent: «Memorial o instruccions fetes al magnífich mossèn Johan Aymerich, cavaller, en la vegeia de Cervera domiciliat, del que ha a fer ab la magestat del excelentíssim Sor. lo Sor. rey per la vila de Cervera quant a nostre Senyor Deu serà plasant sie arribat ab sa senyoria...

»Item explicarà la creença al dit excellentíssimo lo Sor. Rey dient-li com en dies passats sa senyoria atorgà e donà licencia e facultat en aquesta universitat de fer senyals o ploms fins en quantitat de Cinquanta lliures, e açò perquè les gents se poguessen agualar en lurs comerços e que en virtut de dita licencia e poder se són fets dits senyals e ploms. E com experiència ha mostrat e mostre que de los dits ploms se'n perden molts en dany de les gents, e per semblants que aquells no's prenen sino en la vila de Cervera e no per les circumstancies de aquella, e serie pus saludable a la vila que dits senyals se mudassen, fahent aquells de Coure eo aram ab lo senyal de la vila així com en Tarragona, Tàrrega e en altres parts ne fan e es prenen, per totes aquestes circumstancies per que soplicarà lo dit senyor vulle donar licencia e facultat a la dita universitat e regidors d'aquella que puixen levar a fer levar los dits senyals de ploms e fer mudar aquells fahent-los de coure eo aram ab lo senyal de la vila fins en quantitat de vuytanta o cent lliures o segons porà e aquells puixen fer fer en aquella persona o persones que a dits regidors e vila parrà, / venre aquells, arrendar / e sobre açò fer tots e sengles capitols e cartes a tota indempnitat de la vila...»²¹

No sabem si es va autoritzar aquest canvi, en faltar el llibre de Consells d'aquest any; en tot cas de senyals de coure de Cervera no en coneixem i si es van encunyar devien ser semblants als de Tarragona i altres llocs.

Referent als senyals de Tàrrega de què parla el document, no teníem notícia de que se n'haguessin encunyat.

1485. — El 12 de març i el dia 11 de setembre són tingudes unes llargues deliberacions pel Consell de la vila «sobre lo fet dels ploms que té Tarroga, argenter».^{22 i 23}

1486. — Continuen les deliberacions del Consell, reunit el 25 de juliol, 14 d'agost, 27 de setembre, 4 de novembre i 4 de desembre sobre la qüestió de l'any anterior.^{24, 25, 26, 27 i 28}

1491. — El 24 de gener trobem la següent anotació: «Item, a XXIII de giner de 91, rebé del senyor Francí Tarroga per lo pacte que té fet ab la vila per los ploms, e són per l'any noranta, dues lliures, deu sous.»²⁹

21. A. H. C., Fons municipal, *Memorials*.

22. A. H. C., Fons municipal, *Consells*, 1485, f. 29 v.

23. A. H. C., Fons Municipal, *Consells*, 1485, f. 53.

24. A. H. C., Fons municipal, *Consells*, 1486, f. 37 i s.

25. A. H. C., Fons municipal, *Consells*, 1486, f. 41 v. i s.

26. A. H. C., Fons municipal, *Consells*, 1486, f. 50 v.

27. A. H. C., Fons municipal, *Consells*, 1486, f. 58 v.

28. A. H. C., Fons municipal, *Consells*, 1486, f. 61 v.

29. A. H. C., Fons municipal, *Libre de Claveria*, 1490, f. 3.

1492. — El dia 25 d'octubre «fonch proposat en lo dit consell per los dits senyors de pahers com moltes persones són vengudes a ells dients que si'ls volen dexar la factura o senyals dels ploms de la present vila, que y donaran dotze lliures...

«Sobre açò lo dit honorable consell lloch, acordà e diliberà que sie treta una provisió de la audientia o del senyor Rey contment, que la factura o senyals dels ploms de la present vila e siguen a total dispositió de la vila o consell de aquella, e ço que si despenrà que sie pres a compte e que'n puguen fer fer fins en cantitat de cent lliures.»³⁰

1494. — El 20 de gener «fonch preposat al dit magnifich e honorable consell per los dits senyors de pahers dients que poch ha, lo veguer a instantia de Francí Tarroga, argenter, feu fer una crida que ningú no gouses tenir més de XX sous de ploms e ara exequite als qui més ne tenen en pena de X lliures, per lo qual ocasió li es estat donat un pretest. E axí mateix se diu van molts ploms falsos, que ara darrerament lo veguer ne ha seguit hun home, lo qual ha fet penre a Vallfogona que hich havie mesos ploms falsos e lo dit Tarroga nos ha requets ells hi provehesquen los quals ploms ne fan dayn a la vila, per ço ho reporten al present consell que'ls placie voler-hi provehir.

»Sobre açò lo dit magnifich e honorable consell volch, acordà e diliberà que in eta forma de la capitulació feta e fermeda entre la present universitat e lo dit Francí Tarroga sobre los dits ploms o senyals, sien fetes crida o crides per los lochs acostumats de la present vila e de fora aquella, segons deliberaran los dits senyors de pahers per honra de la vila, que tot hom que tingue dels dits ploms los agen a tornar e restituir, e que quant se restituhiran hi sien los senyors de pahers o aquells o aquell que ells deliberaran, ensemps ab llur notari, que contin bé les quantitats que's restituiran per que se pusquen veure e exhaminar quants ploms van, attés que mols van de falsos, e que après que cobrats seran sie tornat en semblant consell per que hi sie prehit e diliberat si levaran aquells de tot o si'n faran fer de altres.»³¹

El dia 18 de febrer «fonch preposat per los dits senyors de pahers al dit magnifich e honorable consell dients que no ignore lo present consell com fonch diliberat per semblant consell los ploms, dinés o senyals de aquesta vila fossen levats, e que axí ho han exequat e és se trovat que en Francí Tarroga que tenie la factura de dits ploms ne ha fets molt més que no'n podie fer e ara los XX dies passats dins los quals se havien de cobrar si lur porten non vol cobrar ningú, per ço ho reporten al present consell que'n vulle provehir.

»Sobre açò lo dit magnifich e honorable consell volch, acordà, diliberà e comés als senyors de pahers que a consell dels advocats de la vila hi provehesquen e exequen tot lo que per aquells serà consellat a tota indemnitat de la vila.»³²

1495. — El 22 d'agost «fonch proposat al dit honorable consell... dient de demanar les pugeses velles que són de la vila per a la campana que han feta fer a la Vge. Maria del Myracle».³³

No tenim cap notícia de que a Cervera s'haguessin encunyat pugeses, per tant suposem que aquestes eren batudes a Lleida amb coure o bronze, de les quals n'abunden.

30. A. H. C., Fons municipal, *Consells*, 1492, f. 68 v.

31. A. H. C., Fons municipal, *Consells*, 1494, f. 16 v.

32. A. H. C., Fons municipal, *Consells*, 1494, f. 19 v.

33. A. H. C., Fons municipal, *Consells*, 1495, f. 75.

1508. — El 20 de desembre «al consell es stada presentada una suplicació per lo senyor en Jaume Cabrer, hu dels bollatiners de dita vila, la qual és del tenor següent: Jhs. No ignoren les magnificències de vosaltres, etc., és en les cobertes del present libre. (Actualment no hi és).

«Sobre açò lo manifich e honorable consell, eo la maior part de aquell, acordà e desliverà e comés als senyós que ells elegesquen dues o més persones los parrà que vegem e miren los dinés que són bons e de secha, ensemps amb lo senyor en Blay de Belloch, argenter, qui té càrrech ya de veure dits menuts. E que sie feta crida, ab bona pena, per la dita vila que tot hom hage pendre los menuts seran vists per dits vehedós esser bons e de secha. E tot lo que si despendrà sie pres a compte als senyós de pahés. E quant als menuts prengueren ahir dits bollatiners per lo bollatí, que sien presos per lo receptor de aquell.

En après es stat proposat al dit consell per lo senyor en Blay de Belloch, argenter de la dita vila, dient com a ell fonch fet manament per lo senyor veguer, ahir, volgués tenir càrrech de regonexer los diners menuts, ço és los qui són bons e dolents attés ell havie feta crida que nengú no prengué los menuts sinó los que sien de secha. E així ell te dit càrrech, e açò per lo bé de la present vila e dels poblats en aquella que suplique al dit consell attés te càrrech de regonexer dits menuts e pert son temps, que sie satisfet segons sos treballs com ell sie content de star a tot lo que lo consell ordenà e desliverà.

»Sobre açò lo magnifich e honorable consell acordà e desliverà e cometé als senyós de pahés que sie pagat ,així lo dit Belloch com los altres promens sobre açò elegidós a conexença dels dits senyós de pahés.»³⁴

Efectivament dit Belloch va ser pagat el dia 23 del mateix mes, l'anotació diu: «Deu lo honorable en Blay de Belloch, argenté, que los senyors de pahers li feren dar e pagar per mans del honorable en Barthomeu Giscaffré, clavari de la dita vila, sis sous, dels quals ne ha fermada àpoca en poder del notari de la casa de la paheria de dita vila a XXIII de dehembre del any MDVIII.

»Es li degut VI sous per los treballs que ha presos en regonexer e triar los diners menuts si eren de la sequa o no, segons per deliberació del conseyll ordinari celebrat en la sala de la paheria de dita vila a XX de dehembre del any corrent.»³⁵

L'acord del Consell parla de diners de seca i el compte del llibre de Notaments, de diners de la seca; no sabem si es refereix a la seca de Cervera o volen diferenciar entre els encunyats en seques autoritzades i els falsos.

1598. — El dia 26 de maig «fonch proposat per dits Sos. pahers que per la present vila van molts menuts falsos y que per abatre aquells se vegé si y haurà privilegi per fer-ne, y si no n'hi havia si's demanarà de nou, que tenint semblant privilegi ne porà resultar gran profit a la universitat.

«Sobre assò fou determenat semblamment sie remés a la XXIIIa.»³⁶

Però en el llibre de consells de la Vintiquatrena no hi trobem cap menció sobre aquesta proposta.

1626. — Aquest any a Barcelona hi ha Corts, en representació de Cervera hi assisteix el síndic de la vila Joan Fuster. Aquest en una carta datada el

34. A. H. C., Fons municipal, *Consells*, 1508, f. 49 i s.

35. A. H. C., Fons municipal, *Llibre de Notaments*, 1507-1509, f. 113 v. i s.

36. A. H. C., Fons municipal, *Consells*, 1598, f. 23.

27 d'abril comunica al Consell que «l'altra supliqua que s'és dada... conté lo de les cosses y fàbrica dels menuts».³⁷ Però dos dies després diu que «Sa Magestat en lo dels menuts respon que no y ha llugar, diuen que's fa una constitució que no's puguen fer menuts en Vich, ni en altres ciutats i viles, sinó en la ciutat de Barsalona; les ciutats y viles que'n fabriquen ja exiren a sa defensa y segons los contraris prevaldian tanbé ynsistirem y continuarem nostra petizió».³⁸

És probable que la vila ja no fabriqués més moneda menuda amb llicència reial.

Pels documents que portem ressenyats es desprèn que durant molts anys es van encunyar diferents emissions d'aquestes monedes, normalment anomenades «ploms».

PLOMS DE VEREMES. DOCUMENTACIÓ 1414-1492

Ens fa augmentar las dificultats d'estudi, el fet de que s'encunyessin paralelamente amb la moneda local. «ploms de veremes». A més d'anomenar-los també «ploms», àdhuc van ser fets durant molts anys per l'argenter Tarruga i potaven, al menys en un principi, el cérvol local.

Aquests «ploms» eren lliurats al portaler pels pagesos en entrar la verema, potser relacionats per alguna mena d'impost; se'n parla durant tot el segle XV. La primera notícia que tenim és de l'any 1414 i diu: «Item fem donar per lo dit nostre clavari an Pere Borredà, los quals havia bestrets an Pere Gueri, ferrer, per adobar la empremta del cervo que feien los senyals de la verema. I sou, VI diners.»³⁹

El 12 d'octubre de 1420 la següent anotació ens fa molta llum per a comprendre la missió dels dits «ploms»: «Item més fem donar e pagar per lo dit nostre clavari an Pere Boradà, misatger de la paheria, de una part vint sous los quals li eren deguts per ço com son fyll guarda lo portal de les Vergens per penre los ploms al temps de les venemes, e d'altra part li doni set sous, VIII (diners), los quals li eren deguts per lo plom que comprà per ops de fer los seynals de la vila, e d'altra part li doni tres sous e un (diner), los quals bestragué a fer cavar la enpremta per fer lo segell del plom, e d'altra part li doni setze sous e sis (diners) los quals li eren deguts per son salari de plegar los ploms cascun dia dels portals, e li doni d'altra part setze sous e sics (diners) que li eren deguts per fer MMLX seynals de ploms, ab los quals ploms metien la venema, dels quals a fermat àpocha en poder del discret en Pere Mayoll, notari, a XII de octubre del any MCCCCXX. III lliures, III sous, VIII (diners).»⁴⁰

El 27 de setembre i 4 de desembre del 1486, al llibre de consell de la vila hi trobem deliberacions sobre aquests «ploms».^{41 i 42}

També del 30 de setembre del mateix any tenim els següents pactes sobre aquest fet: «A XXX de setembre, any MCCCCLXXXVI, los magnífichs e honorables mossèn Gaspar de Gilabers, micer Francí Salvador, Anthoni Domingo e Barthomeu Figuera, pahers lo dit any d'esta vila de Cervera, elegi-

37. A. H. C., Fons municipal, *Lletres Rebudes*, carpeta B, n.º 178.

38. A. H. C., Fons municipal, *Lletres Rebudes*, carpeta B, n.º 183.

39. A. H. C., Fons municipal, *Claveria*, 1414, f. 75 v.

40. A. H. C., Fons municipal, *Claveria*, 1420, f. 107.

41. A. H. C., Fons municipal, *Consells*, 1486, f. 48 v.

42. A. H. C., Fons municipal, *Consells*, 1486, f. 61 v.

ren lo honorable en Francí Tarroga, argenter de dita vila, per fer los ploms del corrent any servant special orde, ço és que ell farà tants ploms com serà mester per a dites venemes, així de mul com de ase, a tot son carrech, mesions e despeses prometent que non donarà a nengú particular de la vila sens que primer no li agen donat e portat albarà del notari n'Anthoni Solanelles, collector de la questia e collecta de dita vila lo present any, e lo nombre contengut en dit albarà e no més avant, e aquells age e sie tengut scriure e continuar en un libre per jornades, a qui los donarà e quants a quiscú cada vegada, e que enfilàrà tots los dits albarans que li seran portats, en forma que acabades les dites venemes sie tengut lo dit Tarroga tota hora que'n serà request o demanat per part dels dits senyors de pahers restituir los dits albarans e donar rahó de dits ploms, e lejarà lo libre de aquells que fet ne havia sots virtut del jurament deiús scrit e pena de cinquanta lliures, de la qual pena, etc., la terça part al oficial que'n farà la executió, e la terça part a la obra de la sglesia maior, e la terça part a la vila, etc., e que los singulars agen a jurar que de dits ploms no prestaran ni donaran a nengú altri, ans si'ls ne sobren los restituiran al dit Tarroga.

»E lo dit Francí Tarroga, acceptant les dites coses, promet als dits senyors de pahers e a la dita universitat que farà los dits ploms per les dites venemes, prenent los dits albarans, scrivint e continuant aquells segons desús és dit, tenint lo de desús dit e desús scrit. E més que de aquells no venrà, lejarà, donarà, a nengú per via directa ni indirecta o tolerada sinó en la forma desús dita e expressada, havent-se en sobre açò bé e lealment tot del frau o engan a part pasats, cobrant aquells dels portalers tots jorns e tota hora que mester serà, e açò sots virtut del dit jurament e homanatge per ell presat, en mans e poder del honorable mossèn Pere Çabater, sotveguer e sotballe de la dita vila de Cervera, aquell rebent en nom del senyor Rey, obligant-ne la persona e bens seus ab tota restitució de fet e de dret largament, etc.

E fonch pactat entre les dites parts que lo dit Tarroga age per salari, per fer e exercir les dessús dites coses en aquella forma e manera damunt contengudes e expresades, aquell salari que als senyors de pahers serà vist fahedor.»⁴³

L'última notícia que coneixem sobre els «ploms» de veremes és de l'any de 1492.⁴⁴

Finalitzat aquest resum tornem a prendre l'ordre cronològic de les encunyacions.

GUERRA DELS SEGADORS. DOCUMENTACIÓ 1641-1646

1641. — Després dels fets de l'any anterior que van iniciar la guerra dels Segadors, la vila de Cervera, seguint l'exemple de Barcelona, no va tardar en acordar batre moneda. El 14 de febrer es fa una suplicació en la que «...dita universitat (de Cervera) eo pur ella son síndich... humilment supliquem sie de son grat donar-los y conceder-los licentia y facultat per poder batre qualsevol moneda, axí de plata com de diners fi y conforme se bat en Barcelona, Manressa, Vich y altres parts a fi y effecte de poder socorrer los soldats y demás gastos...»,⁴⁵ acompanyada de varis testimonis que afirmen «...y es

43. A. H. C., Fons municipal, *Llibre de Recorts*, 1486-1495, f. 9 v.

44. A. H. C., Fons municipal, *Llibre de Quístia*, 1492, f. 33 v.

45. A. H. C., *Col·lecció Dalmases*, capsa n.º 23, document n.º 2572.

estat tant excessiu lo gasto a fet dita universitat, que après de haver acabat tot lo del comú de aquella és estat forsós haverse de valer dels bens dels particulars y finalment dels ecclesiàstichs, confraries y Convents de la present vila y es tanta la necessitat de dita universitat que no sab de quin remey poder valer-se per a sustentar dits soldats y pagar los mals de aquella»,⁴⁶ i «...dita universitat, haventse valgué dels bens dels comuns y particulars no a pogut acudir a tant excessius gastos, compeluda de tant gran necessitat, antes bé los estat forsós haver-se de valer dels bens dels Convents, Confraries y finalment de la plata de les Iglésies».⁴⁷

Aquesta suplicació donà com a resultat el següent comunicat de la batllia de Cervera: «Ara ojats que us notiffiquen y fan asaber de part del magnifich regint la vegueria y batllia de Cervera, com a instantia del síndich de dita vila se a presentada una supplicatió en paper escrita contenint en effecte com per los grans gastos a suportat y soporte la present universitat així que no sols lo patrimoni de aquella, però encara dels abitans y singulars de aquella, de tal manera que no tenen per a poder sustentar los soldats tenen en les parts de Lleyda, los colls de La Llacuna y altres parts. Per lo que a aparegué a la dita universitat pendrer per expedient fer y fabricar monedes de plata y aram, per los quals és estat forsós valer-se de les coses de les Iglésies com no aje trobat a ningun for ningun diner per subvenir la dita universitat y així atés a la extrema necessitat nos a supplicat fossim servits donar-los y conceder-los facultat y licencia de fabricar dues monedes de plata y aram offerint-nos plena informatió del pedit. Com més llargament en dita supplicatió es de veurer, y com precedint informatió davant nos y a nostra Cort age constat de les coses supplicades, ab autoritat y decret nostre, precedint provisió per lo nostre magnifich ordinari assessor, feta en virtud de la qual atesa dita necessitat, és estada concedida plenaria facultat de fabricar les monedes de plata y aram, ço és pessas de deu y cinchs sous y conforme se fabrique en la ciutat de Barcelona y altres parts del present Principat, ab les mateixes marques, ab lo nom de la mateixa vila y los diners de aram ab lo nom també de dita vila y així ab tenor de les presents diem, notificam y manam atesa la cautió per dit síndich prestada, diem, notificam y manam a totes y qualsevol persones de qualsevol grau estat y condició sien, que aquelles reban y accepten y de aquelles pagaments fassen com així convingue al bé y utilitat de dita universitat y no y aga qui fasse lo contrari que, altrament, incorrerie en les penes de cent lliures applicadores a nos y a nostra Cort, per ço manam fer la present pública crida per los llochs acostumats. Data en la Cort de la batllia de Cervera a vint del mes de febrer, any de la natt. del So. 1641.»⁴⁸

1642. — Aquest any, amb data del 28 de gener, trobem el següent «Inventari dels molinets y tallans de fer moneda».

«Die XXVIII mensis januarii anno a nativitate domini MDCXXXII in ville Cervarie.

«Los magnifics senors Pere Giscafré, Thomàs Armengol, Nicolau Pont y Joseph Torranova, pahers lo any present y abax scrit de la universitat de Cervera, constituïts personalment en la botiga de la vila de dita universitat de Cervera ahont se fabrica la moneda que la dita universitat bat per compte seu,

46. A. H. C., *Collecció Dalmases*, capsa n.º 23, document n.º 2572.

47. A. H. C., *Collecció Dalmases*, capsa n.º 23, document n.º 2572.

48. A. H. C., *Collecció Dalmases*, capsa n.º 23, document n.º 2572.

en presencia de Andreu Ferrer, scrivent substitut de Mo. Pere Campardó, notari y scriva de la casa de la paheria de dita vila de Cervera, se ha pres y scrit inventari de les coses avall scrites y següents:

»Primo una tisora grossa de ferro per a tallar lo aram.

»Item un mall de ferro gran de forgar.

»Item altra tisora xicha de tallar ficada al potre.

»Item quatre martells de mà.

»Item una enclusa grossa ab son siti.

»Item dos manxes noves grans a la fornal.

»Item unes stenalles corbes.

»Item altres stenalles de forgar.

»Item dos taulas ab sos calaxos de pi sense pany.

»Item quatre banchs petits.

»Item unes manxes a la fornal de la plata.

»Item tres ensarats de tela per les finestres.

»Item un fogó de fusta gran.

»Item un canastó ab ses balances grans.

»Item quatre pagesos petits.

»Item unes balances de pasar safrà ab 8 pesos de coure de pes de onze lliures.

»Item un cofre ab son pany y clau.

»Item sis culleres de ferro de buydar ab sos mànechs de fusta.

»Item dos taulells grans assentats en terra ahont stan los dits molins y dit artes tot de ferro, bons, ab tota la perfectió adobats per a fabricar la moneda ab uns encunys de fer moneda.

»Item un tinter de fusta.

»Los quals mobles foren atrobats en la predita botiga.

»Los quals an designats Joseph Pont, calderer, Francesch Perelló y Pere Codina y de altres stant presents allí en multitut copiosa.

»Y sunt Jaume Calderó, verguer y Joseph Janer, blanquer, de Cervera.»⁴⁹

Els encunys d'aquestes monedes, l'any 1818 encara es conservaven a l'arxiu de l'Ajuntament de la ciutat i és força interessant la descripció de l'encunyació que ens fa el cerverí Josep Salat i que no copiem per no allargar-nos massa.

1643. — El 16 d'agost es van reunir els consellers, «als quals per dits Sors. de pahers fonch proposat que estos dies passats arribà en esta vila lo síndich de Tàrrega per a veurer com així no prenen los sisens que dita vila fa, y que feren de resposta que si acàs la dita vila de Tàrrega abonara dits sisens que ells los pendrien y com avuy sie vingut altra vegada dit síndich ab una instrucció dient que la vila de Tàrrega que quinze en 15 dies canviarà a la vila de Cervera 500 lliures y'ls donarà part menudets y part plata, per so vegem si fent-ho de eixa manera la vila se pendrà aquells.

Sobre la qual preposició fonch determinat que u dexasien a major deliberació de Concell de 24a.»⁵⁰

Al dit Consell de Vintiquatrena, el dia 22, «per los dits magnífichs senyors de Pahers, fonch preposat que dins de la present vila y arriba molta diversitat de monedes com són sisens y menudets de Tàrrega, Agramunt, Bellpuig, Leyda, Oliana, Vich, Manresa y de moltes altres parts, de tal manera que

49. A. H. C., Fons municipal, *Libre d'Actes i Negocis*, 1642-1665, f. 5.

50. A. H. C., Fons municipal, *Consells*, 1643, f. 22.

les carneries estan totes plenes de dits sisens y menudets y també les demés clavarries de la present vila y quant la vila ha de fer algun pagament als ganaders, no volen sinó moneda barcelonesa y per so vege lo que's deu fer.

»Sobre la qual preposició fonch determinat que's digue als tallers y clavaris de la present universitat que no prenguen ningunes monedes sinó la moneda fabricada en la ciutat de Barcelona». ⁵¹

Del primer consell es desprèn que Tàrrrega, aquest any encara fabricava moneda, possiblement amb data endarrerida.

També ho feia Cervera com veurem pel consell del dia 5 de setembre, que diu: «E més fonch proposat per dits magnífics Srs. de pahers com air se feren unes crides reals, ab molt riguroses crides, contra los fabricadors de monedes y així que per so sien servits de dir si's passarà avant en fer fer moneda ho si's abstindran de fer aquelles, que lo que determinaran se posarà ab executió.

»Sobre la qual proposició fou determinat que per ara se abstinguen, per ara, fins veurer per avant y que's reculle los encunys o molinet y que's pose en guarda de manera que s'estiga al tenor de les crides.» ⁵²

1646. — El 20 de març van ser absolts el paers i Consell de la vila de Cervera i els particulars Miquel Perelló, Francesc Perelló i Joan Perelló, argenters, Josep Corell, ferrer, Jaume Calderó, corredor i totes les restants persones acusades d'haver fabricat, per compte de la vila diferents monedes.

Aquests esdeveniments semblen deguts al fet d'haver encunyat moneda de plata amb la data endarrerida o d'haver tingut part en certes irregularitats que van donar lloc a una informació en la vila d'Igualada.

Aquesta informació ens dóna l'importància que tenia Cervera per ser lloc on radicaven els Pagadors dels exèrcits francesos en campanya i ser-hi enviades les monedes encunyades a Igualada i, potser, en altres poblacions. Del document on consta copiem: «...y sab molt be ell testimoni, que las pessas de sinch reals procehirian de dita moneda las remetia encontinent dit Pau Bover, segons ell deya, a la vila de Cervera als pagadors de l'Armada de Sa Magestat, y també sab molt be ell testimoni, que'l dit Pau Bover una y moltes ocasions anà a la fabrica amolestant als fabricadors se donassen pressa en fabricar, que s'avia de enviar a Cervera, que faltava diner per pagar los soldats...» ⁵³

CATALEG DE LES MONEDES LOCALS

A continuació fem la descripció de les monedes locals que coneixem. Les referències corresponen a les obres «Les Monedes Catalanes», de Joaquim Botet i Sisó i «Los Reales de a Cinco», de Josep Pellicer i Bru.

51. A. H. C., Fons municipal, *Consells de Vintiquatre*, 1643, f. 207 v.

52. A. H. C., Fons municipal, *Consells*, 1643, f. 23.

53. JOSEP SALAT, *Tratado de las monedas labradas en el Principado de Cataluña*, vol. II, p. 112 i ss.

FELIP III (IV DE CASTELLA) (1621-1665)

- 1 *Anvers*: CERVARIA; en el camp, escut amb les armes reials.
Revers: VI-LLA-16-24; en el camp, creu amb un cercle en el centre.
 Diner, coure.
 Botet, n.º 710.

ALÇAMENT DE CATALUNYA (1640-1652)

- 2 *Anvers*: PHILIPP'D.G.-HISPANIA.; en el camp, escut amb les armes reials, coronat, sobre la creu de Santa Eulàlia, entre V i R. La corona i la creu trenquen la llegenda i el cercle interior. Llegenda entre dos cercles de punts.
Revers: CERV-ARIA-VILLA-1641; en el camp, creu que trenca la llegenda i el cercle interior, cantonada en el primer i quart angle amb tres punts i en el segon i tercer amb un anell. Llegenda entre dos cercles de punts.
 Cinc rals, plata.
 Botet, n.º 818. Pellicer, n.º 89.
- 3 *Varietatat*: Igual a la precedent; la creu del revers cantonada en el primer i quart amb un anell i en el segon i tercer amb tres punts.
 Cinc rals, plata.
 Botet, n.º 819. Pellicer, n.º 88.

- 4 *Anvers*: PHIL...': D : G.-R.-HISPANIA :; el restant com el n.º 2.
Revers: CERV-ARIA-VILLA-1641; el restant com el n.º 2.
 Cinc rals, plata.
 Pellicer, n.º 90.

- 5 *Anvers*: PHILIP'R-HISPANI; el restant com el n.º 2. L'escut entre V i S.
Revers: Com el n.º 2. La creu cantonada en el primer i quart amb un anell i en el segon i tercer amb tres punts.
 Cinc sous, plata.
 Botet, n.º 820.

- 6 *Anvers*: PHILIP...PANI; el restant com el n.º 5.
Revers: CER-...-RIA-1...; el restant com el n.º 5.
 Cinc sous, plata.
 Col·lecció Baucis, Barcelona.

- 7 *Anvers*: PRINCIPATº: CATALONIA; en el camp, escut amb les armes reials, coronat, entre V i R. Llegenda entre cercle lineal interior, i de punts entre dos cercles lineals exteriors.
Revers: CERV-ARIAE-VILLA-1641; en el camp, la creu trenca la llegenda i el cercle interior. Cantonada com el n.º 5. Llegenda entre cercle lineal interior, i de punts entre dos cercles lineals exteriors.
 Cinc rals, plata.
 Botet, n.º 821. Pellicer, n.º 91.
- 8 *Anvers*: PRINCIPATº: CATALONIA; el restant com el n.º 7.
Revers: CERV-ARIE-VILLA-1641; el restant com el n.º 7.
 Cinc rals, plata.
 Botet, n.º 822. Pellicer, n.º 92.

- 9 *Anvers:* ...RINCIPAT^o : CATALONIA; el restant com el n.º 7.
Revers: C...-...IE.-VILLA-1641.; el restant com el n.º 7.
Cinc rals, plata.
Pellicer, n.º 93.
- 10 *Anvers:* PRINCIPAT^o... ..IA; el restant com el n.º 7.
Revers: C...IE:-VILLA-1641.; el restant com el n.º 7.
Cinc rals, plata.
Pellicer, n.º 94.
- 11 *Anvers:* P...I^o...; escut com el n.º 2, entre ... i R (sic).
Revers: ...-VAR-IA...; creu com el n.º 5.
Cinc sous, plata.
Botet, n.º 823.
- 12 *Anvers:* LVD . XIII . D . G . R . F . C . BARCE; entre cercle lineal interior i orla circular de punts, entre dos cercles lineals exteriors; en el camp, bust, vestit i llorejat, a dreta, entre V i R.
Revers: CERV-ARIÆ-VILLA-1641; entre cercle i orla, com a l'anvers; en el camp, creu com en les precedents, cantonada en el primer i quart amb tres punts i en el segon i tercer amb un anell.
Cinc rals, plata.
Botet n.º 824. Pellicer, n.º 95.
- 13 *Anvers:* LVDV . XIII . D . G . R . F . C . BARCE; el restant com el n.º 12.
Revers: CERV-ARIÆ-VILLA-1641.; el restant com el n.º 12.
Cinc rals, plata.
Botet, n.º 825. Pellicer n.º 96.
- 14 *Anvers:* LVD . XIII . D . G . R . F . C . BARCE; el restant com el n.º 12.
Revers: CERV-ARIÆ-VILLA-1642; el restant com el n.º 12.
Cinc rals, plata.
Botet, n.º 826. Pellicer, n.º 97.

- 15 *Anvers:* LVDV... .. F . C . BARCE . ; el restant com el n.º 12.
Revers: CERV-ARIE-VILLA-1642; el restant com el n.º 12.
Cinc rals, plata.
Pellicer, n.º 98.

- 16 *Anvers:* LVDV . XIII . D . G . R . F . C . B...; el restant com el n.º 12.
Revers: CE.....-VILLA-1642 .; el restant com el n.º 12.
 Cinc rals, plata.
 Pellicer, n.º 99.

- 17 *Anvers:* LVDV...R . F . C . BARCE . .; el restant com el n.º 12.
Revers:IE:-VILLA-1642; el restant com el n.º 12.
 Cinc rals, plata.
 Pellicer, n.º 100.

- 18 *Anvers:* LVDV...R . F . C . BARCE . .; el restant com el n.º 12.
Revers: CERV-ARIE . V-ILLA . - 1642; el restant com el n.º 7.
 Cinc rals, plata.
 Pellicer, n.º 101.

- 19 *Anvers*: ...V . XIII . D . G . R . C . BARCE . ; el restant com el n.º 12.
Revers: C...V-ARIE . V-IL...-1642; el restant com el n.º 7.
 Cinc rals, plata.
 Arxiu Històric de Cervera.

- 20 *Anvers*: LVDV . XIII . D . G . R . F . CO . BARCI; entre cercle lineal i orla de punts; en el camp, bust, com el del n.º 12, entre V i S. La llegenda comença darrera el cap.
Revers: CER-VAR-IA-1641; entre dos cercles lineals i orla de punts. El restant com el n.º 12.
 Cinc sous, plata.
 Botet, n.º 827.

- 20 a) Com el n.º 20. Reencunyada sobre una peça castellana.
 Cinc sous, plata.
 Col·lecció Baucis, Barcelona.

- 21 *Anvers:* LVD . XIII . D . G . R . F . B . ; en el camp, testa llorejada, a la dreta; orla de punts.
Revers: CE-RV-AR-IE; en el camp, creu que trenca la llegenda, cantonada en el primer i quart amb un anell i en el segon i tercer amb tres punts; orla de punts.
 Diner, coure.
 Botet, n.º 828.

- 22 *Variant:* La llegenda del revers és: CER-VAR-IE . 164; la creu, cantonada en el primer i quart amb tres punts i en el segon i tercer amb un anell; orla de punts.
 Diner, coure.
 Botet, n.º 829.

- 23 *Anvers:* LVDVXIII, escrit en disposició retrògrada. En el camp, testa a l'esquerra; orla de punts.
Revers: CE-RV-AR-IE; creu cantonada com el n.º 22.
 Diner, coure.
 Botet, n.º 830.

- 24 *Anvers:* .LVDV : XIII ., en disposició retrògrada. El restant com el n.º 23.
Revers: CE-RV-AR-IE ;; creu cantonada com el n.º 21.
 Diner, coure.
 Collecció Vilaret, Sant Feliu de Guíxols.

- 25 *Anvers:* Escut reial, coronat, entre 1642; orla de punts.
Revers: CER-VA-RI-Æ; en el camp, creu que trenca la llegenda, cantonada com el n.º 22; orla de punts.
 Diner, coure.
 Botet, n.º 831.

- 26 *Varietat*: Com el n.º 25. La llegenda del revers és: CE-RV-AR-IÆ.
Diner, coure.
Botet, n.º 832.
Collecció Vilaret, Sant Feliu de Guíxols.

N.º 1. D'aquest diner no hem pogut trobar cap notícia als llibres de consells. Botet no publica la fotografia, només la referència: Pedrals, *Memorial Numismático*, t. II, pp. 119 i 120.

N.ºs 6 i 20 a). Gràcies a l'amabilitat del senyor Baucis podem donar a conèixer aquestes dues peces. La segona prova l'escassetat de plata que hi havia a la vila.

N.º 19. En aquesta peça no sabem com interpretar la falta de l'inicial de França; sembla degut a un error del gravador dels encunyats, però és difícil d'explicar la col·locació de dos punts a cada costat de la R. Pesa 11'50 grams.

N.º 24. Aquest exemplar, variant del descrit per Botet, ens ha estat facilitat pel senyor Vilaret junt amb la fotografia que il·lustra el n.º 26.

També el senyor Pellicer ens ha proporcionat les fotografies corresponents a les monedes que porten la seva referència.

Dels restants números n'estalviem el comentari per ser suficientment tractades en altres obres. L'encunyació de les monedes n.ºs 2 al 26 obeeix a l'autorització de la batllia de Cervera copiada anteriorment i és de notar que, contràriament a altres poblacions, Cervera no va posar el senyal heràldic de la vila en aquestes monedes, també va encunyar un diner sense la xifra final: 164. El nom de la població es Cervaria, Cervariae o Cervarie.

PALLOFES DE LA CONFRARIA DE SANT NICOLAU DE LA COMUNITAT DE PREVERES. DOCUMENTACIÓ, 1356-1760

S'anomenen pallofes, en els documents catalans, les monedes fabricades de llautó. Són encunyades per una sola cara, o sigui bracteades.

Segons Botet tingueren llur origen en els ploms o «tantos» que usaven en moltes comunitats eclesiàstiques, els quals eren en un principi de plom i posteriorment, a Catalunya, de llautó i també, encara que més rarament de llautó.

L'encunyació de pallofes començà a Catalunya a últims del segle xv, continuà el xvi i xvii i va parar en començar el xviii.⁵⁴

És difícil destriar les que servien de moneda local, encunyades per la falta de moneda menuda, de les que pròpiament circulaven a l'interior de les comunitats eclesiàstiques.

Aquestes últimes en alguna ocasió també pasaren a ser moneda corrent, com ho demostraren diverses crides prohibint llur curs, dues de les quals extractem a continuació. La primera és manada per D. Francisco Fernández de

54. JOAQUIM BOTET I SISÓ, *Les Monedes Catalanes*, vol. III, p. 206.

Còrdova, Capità General del Principat de Catalunya de data 31 de març de 1670, extensiva a tot el país, i diu: «...lo Sacre Real Consell sobre assó, feta als trenta del mes de Mars mil sis cents setanta diu, estatueix, ordena y mana a totes y qualsevols persones, de qualsevol grau, estat o condició que sian, que d'esta hora en avant no pugan donar ni rebre scientment moneda de ardots, y menuts prims y llaugers, vulgarment dits pallofes, per ser falsos y fets y fabricats ab fals encuny...».⁵⁵

La segona és un edicte donat pel Marquès de Castel-Rodrigo, Capità General del Principat de Catalunya, el 20 de març de 1717, referit a la ciutat de Tortosa i entre altres coses disposa: «...Assí mismo la mayor vigilancia para que de ningún modo se prosiga en hazer comercio de las Marcas del Cabildo, pues se tratará como expendedor de moneda falsa qualquiera que usare de ellas...»⁵⁶

Havent ja inclòs en el capítol de moneda local els documents sobre ploms que es refereixen als acords el Consell municipal, només tractarem en aquest dels que fan relació a la Confraria de Sant Nicolau que agrupava a la Comunitat de Preveres de Cervera i s'establí el 27 de maig de 1319 a l'església de Santa Maria.

1356. — Aquest any trobem anotat: «Item fem donar e pagar pel dit nostre clavari an Menaffem, juheu argenter, per moltes e diverses senyals de plom que feu per tal que los carnicés puguessen saber quanta carn prenien los Religiosos e clergues, als quals restitució debie esser feita de la imposició. V sous.»⁵⁷

1463. — El llibre de Dipòsits comença així: «Ací se seguexen totes les dates que jo Barthomeu Giscafré faré en l'any MCCCCIII, axí com a boser e pagador de les contidianes l'any present, a tots los honorables clero de la vila de Cervera.

»Primo doní a III de janer al argentré, per gravar lo senyal dels ploms per pagar les cotidianes de que n'agué, tres sous.

»Item doní a mossèn Salat, per dues lliures e dues onces de plom que'm vené per fer los ploms, a rahó de VI diners per lliura.

»Item ne comprí de Avinyó I lliura e una onça per sis diners.

»Item ne comprí de mossèn Tixoneda, de plom I pilota que pesà dues lliures e miga, a rahó de VI diners per lliura.

»Item a XVIII de abril compram de mossèn Bernat Armengou I pilota de plom que pesa I lliura, costa sis diners.

»Compte o memoria de tots los ploms que jo quitare, los quals se són dats per amor de Déu, ço és a frares e a monges e a bacins e altres pobres.

»Primo a III de març quití a mossèn Jachme Borraç dos sous de ploms que avie acaptats per rahó de certes coses que avie comprades per l'altar de Sant Miquel.

»Item a V de març quití a les monges de Senta Clara vint e hun plom que li avien dats per amor de Déu.

»Item a VIII de març revii de la monga de Santa Catherina dotze diners.

55. JOAQUIM BOTET I SISÓ, *Les Monedes Catalanes*, vol. III, p. 542.

56. JOSEP SALAT, *Tratado de las monedas labradas en el Principado de Cataluña*, vol. II, p. 119 i s.

57. A. H. C. Fons municipal, *Claveria*, 1356, f. 38.

»Item a XXI de març cambií a la monga de Senta Caterina, dotze diners de ploms que li avien dats los preveres per amor de Déu.

»Item a tres de abril quití sis diners de ploms que avien dats a I pobre vergonyant.

»Item doní o quití a VII de abril o mossèn Çatorra ,dos sous, tres diners, los quals li avien donats per amor de Déu al bací dels catius.

»Item a VII de abril quití quatorze ploms a I pobre que anave a Roma, que los preveres li avien dats per amor de Déu.

»Item a VIII de abril quití a la monga de Senta Catherina, hun sou, sis diners de ploms que avien dats per amor de Déu.

»Item a VIII de maig quití a mossèn Pere Ponç, veint ploms, los quals li avien dats per amor de Déu per les cetres de terra que comprà per la sglésia...»⁵⁸

1541. — El 14 de juliol, «fonch preposat per dit procurador que lo venerable mossèn Garriga no here en la vila quant deposarren los ploms de les hores y que té de dits ploms, sinch sous y quatre dinés. Fonch determenat que los procuradós prengen dits ploms y'ls meten a la bosa, y dits sinch sous y quatre dinés li sien presos a compte per lo que dit Garriga deu a la comunitat per lo pa de les absoltes».⁵⁹

1546. — «Dijous a VIII de febrer fonch proposat per mossèn Cornellana: Senyors, vostres Reverencies me han elegit bosser de aquesta Comunitat y sempre stich ab enuig com me manquen sovint los ploms, per no trobar-ne per comprar y són molts los guanyadós, supplique a vostres Reverencies y fassen provisió. Fonch proveyt per lo consell que quiscun mes deposen los capellans, y essent dit per dit bosser lo dia mateix a algun capellà dins lo mes, aquell tal tingue a depositar dins XXVIII hores, sinó que sie privat del guany de cotidianes fins a tant que haie depositat, y volen que per tal treball de continuar quiscun mes los deposits de dites quotidianes de tots los capellans li agen al salari. E més fons en que per tot lo any sien de salari vint sous.»⁶⁰

1561. — Es fa un «libre... en lo qual seran continuades les ordinations de la venerable Confraria de Sant Nicolau y comunitat de la església major de la vila de Cervera...», una de les quals és «XIIII. Item que sie fet libre per als depòsits de dita distributió y ajen de depositar los senyals o ploms per terces o mesades, segons terces de mises y lo collector page juntament ab les misses lo que auran guanyat de dita distributió y charitat.»⁶¹

El 23 de març d'aquest mateix any s'escriu: «...ordinam y instituim que la charitat se fa dels emoluments de misses ab les charitats de distribucions per als officis ya dits se face en aquesta manera, ço és que's facen boça y senyals de la confraria de Sant Nicholau de valor de dos diners y de hun diner, los qui valdran dos diners sien senyalats ab una testa o mitra de bisbe y los qui valtran hun diner ab lo senyal de la Sancta Creu y que hajen de esser distribuïts com avant se dirà entre los prevers confreres de la confraria de Sanct Nicolau, conforme a la ordinatió de dita confraria, ... volent que la distribució sie feta en la forma següent, ço és que's done de charitat a la

58. A. H. C., Fons de la Comunitat de Preveres, *Dipòsits*, 1463, f. 1 i 46.

59. A. H. C., Fons comunitat, *Consells*, 1538-1560, f. 47 v.

60. A. H. C., Fons Comunitat, *Consells*, 1538-1560, f. 138 v.

61. A. H. C., Fons Comunitat, *Ordinacions i Admissions*, 1561, f. 1 i 4 v.

celebratió y cantar de la missa conventual tres diners y a la hora de vespres han diner ab tal modo y forma, ço és que lo qui serà elegit... pague un diner cert del introit de la missa fins a la epístola... y los restants dos diners... fins al fi de la missa...

»Item que lo diner restant a compliment dels quatre diners sie donat... a la hora de vespres...».⁶²

1562. — En el consell del 3 de gener «fonch proposat per dit Pons: Sors. de molta reverentia, molts reverents me an dit que les misses no's diuhen, jo los tinch a tots per bons crestians y preveres de bona consientia mes per levar lo parlar y gelosies foren determinar lo fahedor, que ja diu fos fet en temps passats y en nostre temps, que mossèn Romeu donave los ploms. Fonch determenat per la major part, sercar un prevere los done y fassen fer ploms y com niran a scriure dónan lo plom al manador de les misses y que'ls scrigue, altrament no scrigue a ningú».⁶³

1568. — El 14 de desembre «en lo mateix Consell fonch proposat per mossèn Joan Urgell, dient: Sors. de molta reverensia, per levar tota sospita del depositar los ploms de les ultres volria que y diguessen per orde y determinassen que los ultres se escriguen per los oficials de la venerable comunitat, com se feye en temps passat, y que no's donàs ploms.

»Ha la qual proposició fonch determinat per la maior part que's donen los ploms com se acostuma, y que la missa, que's mane per lo manador de les misses y que's scrigue».⁶⁴

1573. — «Die XVIII desenbrys, en lo arxiu de la present Iglésia a hora de missa fonch proposat en lo consell y promenia per lo venerable mossèn Martí Joan Navés, prior en cap, dient: senyós de molta Reverencia, jo per lo càrrech que tinch e volgut mirar unes quantes diades si's diuen les misses y veig si fa gran falta que's scriuen y no diuen misses. E fonch determenat que's fassen huns ploms nous o senyals, y que'n donen càrrech a algun capellà que en mentres diran missa que'ls pos dit plom o senyal en lo altar, enquera que lo dia avans nonch fossen al manar les misses, y que donen lo salari que'ls parrà e que lo manador de misses no scrigue les misses sinó als qui li aportaran dit plom o senyal.»⁶⁵

1574. — «Dimats a VI de janer, fonch ajustat consell per los Reverens oficials mossèn Barthomeu Veciana, mossèn Miquel Ars, procuradors, mossèn Joan Moxó y mossèn Matheu Oriol, priors en lo present any, así en lo present arxiu en lo qual consell eren lo reverent Senyor deguà y los reverents oficials y altres preveres y consellers, al qual consell fonch proposat per lo venerable mossèn Martí Joan Navés, dient: Senyors de molta reverensia jo he posat en execusió lo que vostres reverensies me manaren en dies passats, que fessa fer un piu y ploms per a posar al altar als reverents preveres que diran missa, y així ho fet ut ecce y així deixà así en lo arxiu lo piu y los ploms, ço és cent y noranta ploms y lo piu ab un senyal de crossa de la amplaria de un sou, he fonch levat lo parer y foren la maior part de parer que'n

62. A. H. C., Fons Comunitat, *Ordinacions i Admissions*, 1561, f. 2 v.

63. A. H. C., Fons Comunitat, *Consells*, 1561-1609, f. 15 v.

64. A. H. C., Fons Comunitat, *Consells*, 1561-1609, f. 141 v.

65. A. H. C., Fons Comunitat, *Consells*, 1561-1609, f. 230 v.

donassen càrrech de posar dits ploms al altar als preveres com diran missa, que'n prenguen càrrech los dos preveres que tenen càrrech de la capella del S. Misteri y que'ls ne paguen a coneguda dels Sors. priors, y si ells no ho volien fer que'n serquin altres ho altre y que lo manador de les misses no scrigue a ningú que no li done lo dit plom ho senyal.»⁶⁶

1580. — «Diluns a XXVIII de desembre, après de vespres, fonch proposat per lo venerable mossèn Romà Steve, prior lo any 1579: Rts. Senyors, en lo any pasat se determinà que se donasen ploms als preveres quant celebrasen missa y après per alguns inconvenients y murmuracions de alguns y també que se'n perdien y temen questió ab lo manador de misses y així bé per que aquest any se a pagat salaris als preveres... y axí apar serà milor que tornen a la ordinatió antigua, y que los preveres tinguen càrrech de mirar y tenir-si compte, y si's trobara alguns preveres qui se escriran misses sens aver-la celebrada que sien punits y castigats com antiguament se feie, y a lo manador de misses y tots y tinguen compte en mirar-si.

»Axí fou determinat per la major part que se leven los ploms per escusar salaris y que se torne a la ordinatió antiga y que los preveres y manador de misses tinguen càrrech de mirar-si... y a qui farà tal falta sia castigat y punnit segons antiguament se feie y manen se fase la present memòria continuada per mi Joan Talavera, rational, dia y any susdits.»⁶⁷

1598. — El 2 de juliol «fonch determinat en que lo valor de les creuetes sie sols dos diners per quiscuna fins a tant sia altra cossa determinada».⁶⁸

1610. — Reunit el Consell el dia 18 de desembre «fonch determinat, sens dricepar ningú, que axí com les creuetes valien dos dinés que al depòsit les compte a quatre dinés».⁶⁹

1611. — El 19 de desembre «les creuetes no valen que sinó a tres diners».⁷⁰

1612. — El 4 de gener fou proposat «quantes creuetes donaran al offici i si faran portar llauna per a fer ploms per lo bosser. A la qual propositió fonch per los demunt dit determinat..., en lo comprar la llauna per a fer ploms per lo bosser, los offisials o promhes que de Barcelona ab lo millor comodo poran, conforme de ses mersès se confie... y que se tornasen les distribucions com antes que sirie donant al offici dos creuetes que sirien sis dinés, a vespres una y los aniversaris a sou y d'esta manera se faria bé la servitut del cor».⁷¹

1638. — El 28 de maig «fonch proposat per lo Rt. mossèn Pere Pau Guittart que atenent a la difficultat se té de fer anar los preveres als cossos y albats per la ténua distributió se done, que un poch més cresquessen la distributió y se farien la servitut complida, y així fonc determinat a les més veus que a tots los cossos donassen de distributió a cada prevere assistirà a fer dita servitut, se li done 4 dinés ab servos y als albats, dos dinés».⁷²

66. A. H. C., Fons Comunitat, *Consells*, 1561-1609, f. 235.

67. A. H. C., Fons Comunitat, *Consells*, 1561-1609, f. 310 v.

68. A. H. C., Fons Comunitat, *Consells*, 1561-1609, f. 527 v.

69. A. H. C., Fons Comunitat, *Consells*, 1610-1645, f. 3 v.

70. A. H. C., Fons Comunitat, *Consells*, 1610-1645, f. 9.

71. A. H. C., Fons Comunitat, *Consells*, 1610-1645, f. 12 v.

72. A. H. C., Fons Comunitat, *Consells*, 1610-1645, f. 303.

1641. — El dia 4 d'octubre «fonch proposat per lo Rvt. mossèn Pere Antony Tarroja d'esta manera, dient: molt Rvts. sors., ja veuen vs. Rs. clarament que als enterros dels confreres llaychs quant mala servitut se fa y així que lo sor. bosser pugue donar sis pataques de vàlua de un sou y que pugue variar quant li pareixerà. Fonch resolt per la major part de que's donen sis pataques y que quiscuna sie la vàlua de un sou y que lo sor. bosser pugue pagar sempre que vulle y quant se pague lo confrare que quiscun prevere depose les pataques en poder dels sors. Priors».⁷³

El mateix dia «finalment, fonch proposat per lo Rvnt. mossèn Anthoni Vallès, dient d'esta manera: Molt Rvt. Sors., veix que vuij se fa tant abús aserca de la servitut dels enterros y de les novenes, y así fóra de parer que's donàs tota la caritat done la part y que's cridasen per estaca com se fa en la missa de mossèn Alcover los diumenges y dia de festa. Fonch resolt y deslberat que's criden per staca com està proposat y als enterros que y haurà missa se donen tres servos a quiscun prevere y si no n'i haurà que sols s'els ne done dos, y als albats y haurà missa s'els ne donen dos y als qui no n'i haurà sols s'els done un servo y a les novenes y cap de anys que'ls donen dos servos a quiscun prevere».⁷⁴

1643. — El 29 de desembre «fonch determinat, que de qui en havant lo bosser done als qui asistiran a dit acte de extremauntió, si serà de dedia dos ploms, dits creuetes y si serà de nits tres de dites creuetes».⁷⁵

1649. — El 28 de desembre «fonch proposat: Molt Rnts. senrs., puix hi ha redució de ultres y aniversaris y haver de pagar la distributió de aquella es trobat per al boser haver de pagar tants ploms per ser de pocha quantitat y així serie bé fer ploms nous de major quantitat y més grans, si a ses Rties. plau, perquè ab major comoditat lo boser pugue pagar la distributió de dits ultres y aniversaris, y a la qual propositió se respongué que lo consell ordinari ne tingués attendentia y determinasen lo fahedor del que més convindrie. Per ço, insequiret lo dita determinatió als 29 de desembre sobre dit any, se tingué consell ordinari y fonch deliberat per la major part se fesen ploms nous de quotidianes velles a valor de sis diners per plom per ha pagar los ultres y extraordinaris de dita distributió, y que los ploms vells restasen a la mateixa valor de dos dinés cada hu per a pagar les demés distributions y en lo que toche als ploms de confraria y quotidianes noves se estigue de la mateixa manera que se estave».⁷⁶

1650. — El dia 20 d'abril «fonch determinat tots d'una vosse que a les profeso de lladànies y de Corpus y de vots de vila entre any, que lo bosser no donàs ningun cervo a ningun capellà sinó qui vullgués anar per devossió y que a les completes de festes anyals a altres dies entre any no's donàs més de un cervo a quiscun prevere».⁷⁷

1660. — «Als 13 de gener se tingué concell general en lo cor, ha ont la major part dels preveres de la Rnt. Comunitat estave congregada y fonch pro-

73. A. H. C., Fons Comunitat, *Consells*, 1610-1645, f. 352 v.

74. A. H. C., Fons Comunitat, *Consells*, 1610-1645, f. 353.

75. A. H. C., Fons Comunitat, *Consells*, 1610-1645, f. 377.

76. A. H. C., Fons Comunitat, *Consells*, 1646-1716, f. 28.

77. A. H. C., Fons Comunitat, *Consells*, 1646-1716, f. 40.

posat per lo Rnt. mossèn Hyacinto Armengol, prevere; Molts Rns. senors, esta supplica me a donada mossèn Joan Pau Solsona per la qual consistia ab substància en que la retrinxia dels servos i gastos de la Comunitat no eran iguals, i que així s'i posas horde, i que fósem iguals ab los gastos. I fonch determinat per la major part dels preveres de la Rnt. Comunitat en que lo quadrat que's done al offici i lo quadrat de completes que no se'n done ningun sinó que's done una creueta a les vespres i 6 dinés a completes, que és una altra creueta i així seria fet ab major puntualitat lo servei de Déu nostre Sr. i assistència dels preveres en lo cor, i tampoch que quant se dirà diffunts no donen ningun cervo ni quadrat sinó que després que auran dit completes se dóna la creueta que se avia de donar, i també fonch resolt que als albats, cossos de 7, i de 15 i vint preveres que no's dono sinó 6 dinés a cada prevere i de la mateixa manera a les mises de 7, i de 15 i 20 preveres se celebraran en dita iglésia que no's dono sinó 6 dinés, i també a les novenes particulars conforme dalt està dit que's dono 6 dinés a cada prevere, i també fonch resolt que els ultres no's dono (ploms) tant dels uns com dels altres, i també fonch resolt que lo bosser que vui és i per temps serà que no puga donar ningun dia, tant de festa solemna com altres festivitats, ni a les lledànies, no puga donar ninguna distribució de cervos, i que lo dia que i aurà matines fundades que no puga donar ningun quadrat, ni lo dia de féria que i a menores de nostra Sa. no puga donar lo quadrat, però que los diçptes que's diuen completes al tart, com no i aja solemnitat, que dono lo quadrat als preveres que assistiran i a les completes de la quaresma, i si acàs és que lo bosser volgués intentar a donar distribució extraordinària de cervos algun dia sens llicència dels senyors oficials, que en tal cas que o pague de sa bossa i se li sia retengut de ses terces alló que donarà extraordinaris.»⁷⁸

1760. — «Lo dia 30 de Mayg lo referit Isidro Soler proposà a les Rts. Comunitat y Confraria, que atés que hi avia pochs ploms ,si apareixia bé, se aumentaria son valor posant-se los ciervos y ultras a un sou per la distribució de matinas y Aniversaris, y aumentan-se també a un sou las mitras y creus per la distribució de Aniversaris de la Confraria, y a 6 diners los ploms negres o colomets per la distribució de hores de Comunitat y també los quadrats per la distribució de horas de la Confraria. Y fou resolt, nemine discrepante, que se practicàs en la forma proposada.»⁷⁹

78. A. H. C., Fons Comunitat, *Consells*, 1646-1716, f. 94.

79. A. H. C., Fons Comunitat, *Consells*, 1753-1777, f. 103 v.

CATALEG DE PALLOFES

Les que atribuïm a Cervera, són les següents. Es de remarcar que moltes d'elles encara es trobaven en l'interior de la bossa d'aluda per a distribucions a l'església, exposada a la sagristia de l'església de Sant Joan de Jerusalem, avui Museu Històric Duran i Sanpere.

1 i 2

3

4

- 1 *Anvers:* Creu entre S al revés i M. Cercle lineal.
Llautó.
Diàmetre: 16 mm.
Arxiu Històric de Cervera.
- 2 *Anvers:* Com el n.º 1.
Llauna.
Diàmetre: 17 mm.
Arxiu Històric de Cervera.
- 3 *Anvers:* Mitra entre S al revés i M. Orla de punts.
Llautó.
Diàmetre: 16 mm.
Arxiu Històric de Cervera.
- 4 *Anvers:* Bàcul entre dues estrelles i un punt, i dos punts i una estrella. Cercle lineal i orla de punts a l'exterior.
Llautó.
Diàmetre: 20 mm.
Arxiu Històric de Cervera.

5

6

7

- 5 *Anvers:* Com el n.º 4. Una S en contramarca.
Llauna.
Diàmetre: 22 mm.
Arxiu Històric de Cervera.

- 6 *Anvers*: Creu, dessota V. Cercle lineal.
Llautó.
Diàmetre: 15 mm.
Arxiu Històric de Cervera.
- 7 *Anvers*: Cérvol parat a l'esquerra. Al voltant diversos símbols. Orla de punts.
Llautó.
Diàmetre: 15 mm.
Arxiu Històric de Cervera.

8

9

10

- 8 *Anvers*: Cérvol parat a la dreta. Al voltant diversos símbols. Orla de punts.
Llautó.
Diàmetre: 16 mm.
Cercle Filatèlic i Numismàtic, Barcelona.
- 9 *Anvers*: Cérvol parat a la dreta. Orla de punts.
Llautó.
Diàmetre: 15 mm.
Arxiu Històric de Cervera.
- 10 *Anvers*: Cérvol parat a la dreta. Al voltant vuit estrelles. Orla de punts.
Llautó.
Diàmetre: 16 mm.
Arxiu Històric de Cervera.

11

12 i 13

14

- 11 *Anvers*: Bàcul entre M, I, S i A. Cercle lineal.
Llautó.
Rectangular, 12 × 14 mm. Les puntes tallades.
Arxiu Històric de Cervera.
- 12 *Anvers*: Les lletres: Dist. Cercle lineal.
Llautó.
Diàmetre: 15 mm.
Cercle Filatèlic i Numismàtic, Barcelona.

- 13 *Anvers*: Com el n.º 12.
Llauna.
Diàmetre: 15 mm.
Arxiu Històric de Cervera.
- 14 *Anvers*: Escut amb les armes reials. Cercle lineal.
Llautó.
Diàmetre: 20 mm.
Arxiu Històric de Cervera.

15

16

17

- 15 *Anvers*: Escut amb les armes reials entre S i V, al mig 1688, dessota O.
Orla de punts.
Llautó.
Diàmetre: 20 mm.
Gabinet Numismàtic de Catalunya, Barcelona, n.º 198.
- 16 *Anvers*: Colom, al voltant diversos símbols. Cercle lineal.
Llauna.
Diàmetre: 15 mm.
Arxiu Històric de Cervera.
- 17 *Anvers*: Dos capets, a sobre dues corones, al mig una rama amb flors,
al voltant diversos símbols.
Llauna.
Diàmetre: 17 mm.
Arxiu Històric de Cervera.

18

19

20

- 18 *Anvers*: Dos capets, al mig una torre, al voltant diversos símbols.
Llauna.
Diàmetre: 15 mm.
Arxiu Històric de Cervera.

- 19 *Anvers*: Igual al n.º 18, però diferent col·locació dels símbols i els capets
paralels a la torre. Orla de punts.
Llauna.
Diàmetre: 15 mm.
Arxiu Històric de Cervera.
- 20 *Anvers*: Igual al n.º 19, però diferent col·locació dels símbols.
Llauna.
Diàmetre: 15 mm.
Arxiu Històric de Cervera.

21

22

- 21 *Anvers*: Torre voltada de cérvol, corona i altres símbols.
Llauna.
Diàmetre: 17 mm.
Arxiu Històric de Cervera.
- 22 *Anvers*: Un capet, al voltant diversos símbols.
Llauna.
Diàmetre 15 mm.
Arxiu Històric de Cervera.

Totes les pallofes descrites són bracteades i llur ordre no pressuposa que sigui el cronològic de les emissions.

N.ºs 1 i 2. De valor inicial de 1 diner augmentà l'any 1598 a 2 d., el 1610 a 4 d., el 1611 baixà a 3 d., el 1660 tornà a augmentar a 6 d. i el 1760 a 12 d. Fou encunyada l'any 1561. La S i la M poden ser les inicials de: Senyal de Missa.

N.º 3. Valor inicial 2 diners, l'any 1760 pujà a 12 d. També és de l'any 1561 i el mateix significat atribuïm a la S i la M.

N.ºs 4 i 5. Valor 1 sou i mig, equivalent a una missa. Van ser encunyats 190 exemplars l'any 1574, i retirats el 1580. Ignorem el significat de la contramarca.

N.º 6. Possiblement és l'encunyada l'any 1649 amb un valor inicial de 6 diners; el 1760 valia 12 d. La lletra V podria referir-se a Vltres.

N.ºs 7 al 10. Usades als enterraments i processons. L'any 1760 valien 12 diners.

N.º 11. Se'n parla l'any 1660 i el 1760 val 6 diners. Les quatre lletres sembla que fan referència a la Missa.

N.ºs 12 i 13. L'ur llegenda possiblement es refereix a les distribucions eclesiàstiques.

N.ºs 14 i 15. Ignorem el significat de les armes reials en aquestes peces; la que porta la data 1688 l'hem inclòs per haver trobat registrada a l'Arxiu

Històric de Cervera, la seva empremta junt amb altres que van sortir d'allí. A pesar d'haver buscat el dit any als llibres de la Comunitat de Preveres i inclús als de Consells Municipals, no hem trobat cap notícia.

N.ºs 16 al 22. Del primer sabem que l'any 1760 valia 6 diners. Eren anomenats «ploms negres» per ser de llauna.

Resten multitud de detalls per aclarir; els fins ací exposats són els que coneixem; serveixin com un inici d'estudi d'aquesta tan poc coneguda part de la numismàtica.

PAPER MONEDA

El 26 de maig de 1937 i per resoldre la falta de moneda fraccionària que impossibilitava les transaccions mercantils, la corporació municipal de l'Ajuntament de Cervera va acordar l'emissió de dos tipus de bitllets que només

es diferenciïen en el valor i el color. Aquesta emissió, d'un import total de vuitanta mil pesetes va ser controlada pel Banc Hispano-Colonial i retirada en acabar la guerra.⁸⁰

És de notar que la data dels bitllets és anterior a la de l'acord.

Tots els exemplars que hem vist porten un segell amb les lletres BHC a l'angle superior esquerre de l'anvers, però en alguns és quasi imperceptible.

A l'Arxiu Històric es conserven les sis planxes que van servir per a l'impressió.

A continuació els descrivim:

- 1 *Anvers*: L'AJUNTAMENT DE CERVERA, pagarà al portador la quantitat de UNA PESSETA. Cervera, abril 1937. Cérvol caminant a l'esquerra, signatures de l'interventor, del president i del dipositari. 1 pesseta.
Revers: CONTROLAT PEL BANC HISPANO-COLONIAL. El valor 1, quatre vegades. Vista de la ciutat de Cervera des de l'est. Segellat amb tinta violeta a l'anvers amb les lletres BHC.
Una pesseta.
105 × 62 mm. Color verd.
Arxiu. Històric de Cervera.
- 2 Com el n.º 1, però amb el valor CINQUANTA CÈNTIMS.
Cinquanta cèntims.
105 × 62 mm. Color marró.
Arxiu Històric de Cervera.

Per finalitzar i com anècdota podem dir que també algun particular cerverí va batre la peça d'or de 100 rals d'Isabel II, any 1854. Els encunyats falsos, amb marca de seca indesxifrable, es conserven a l'Arxiu Històric i llur desgast ens fa sospitar que van ser plenament amortitzats.

80. Llibre d'Actes de l'Ajuntament, 1936-1937, f. 127 v.